

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

ANTANDROS ANTİK KENTİ LİTERATÜR TARAMASI

Antandros; keşfedilmeyi bekleyen antik bir kent

ÖZET

Latin şair Virgil'in MÖ 20-19 tarihleri arasında yazdığı 12 kitaplık 10 bin daktilik satırlık manzum destanın adı olup (Latince Aeneis), Romalı atası kabul edilecek Troyalı kahraman Aeneas'ın İtalya'ya seyahatini konu almaktaysa da eser şairin ölümüyle yarım kalmıştır. Kendisini en ünlü Latin şairi mertebesine ulaştıran bu eserde Virgil, Homeros'un İlyada ve Odysseia adlı eserlerini örnek almış, uzun seyahatin ardından Troyalıların Latinlerle mücadelesini kahramanların teke tek mücadelelerine varıncaya dek ayrıntıya girerek anlatmıştır. Romalı kimliğinin temellerini oluşturan destan, Roma'nın kurucularının geçmişi Troya'ya dayandırarak Anadolu mirasını sahiplenmiş, Doğu ile Batı'yı birleştirip barıştıran Roma İmparatorluğun büyümesine de olumlu katkı yapmıştır. Antandros'tan başlayan yanan Troya kentinden kaçan kahraman Aeneas'ın efsanesi Balıkesir bölgesin Edremit ilçesinde bulunan az bilinen bu arkeolojik sit alanın bilimsel ve kültürel açıdan öneminin oldukça zenginleştirmektedir. Kazı esnasında gün ışığına çıkan Roma Villası, Nekropol ve kentin surları bir kısmın ile birlikte Kazdağ'ın doğa ve kültürel değerli bölgemizin en önemli mirasıdır. Bu kapsamda Antandros Antik Kentin arkeolojik kazılarının buluntuları, bu sit alanın taşıdığı mitolojik, kültürel ve tarihsel önemini ile birlikte bölgenin T.C. kamu kurumların söz konusu kültür mirasına verdiği desteğin bu çalışmada ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antandros Antik Kenti, Aeneas, Aeneid, Kültür Rotaları;

Giriş

Kültür, tarihsel ve toplumsal gelişim süreci içinde oluşturulan sanat, dil, din, tarih, mimari yapı, yaşam biçimi gibi unsurları içermektedir. Kültür turizmi ise, kültürlerarası iletişimin geliştirilmesinde, doğal, tarihsel ve kültürel mirasın korunarak paylaşımında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir unsurdur. ⁷

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) kültür rotası kavramını; arkeolojik ve endüstri mirası, anıtsal niteliği olan değerleri, bir rota dâhilinde; değerlerini arttıracak bir şekilde ve somut olmayan kültürel miras unsurlarıyla yorumlanması gereken bir sistem olarak açıklamıştır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ise kültür rotası kavramını; dünya mirasının bir parçası olarak değerlendirmiş ve miras yolu kavramı ile birlikte açıklamıştır. ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) kültür rotasını, tarihin belirli döneminde yaşanmış veya yakın dönemde yapılmış ve kültürel doğal kaynak değerine sahip, farklı amaçlar ile geliştirilen, ulusal veya uluslararası ölçekte ulaşım koridoru olarak tanımlamıştır.⁷

1964 yılında Avrupa Konseyi'nin kıtanın kendi kültürel mirasını daha iyi algılayabilmek için başlattığı "Avrupa Kültür Rotaları" çalışmaları, 1987 yılında İspanya'nın Santiago de Compostela'yı ilk kültür rotası önerisinde bulunmasıyla hız kazanmıştır. Kültür rotası kavramı, 1991 yılında kültür rotalarının önemini vurgulanması, tanımlanması ve geliştirilmesi amacıyla Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi-Kültür Rotaları Komitesi'nin (ICOMOS-CIIC) oluşturulmasıyla uluslararası bir boyut kazanmış ve kurumsallaşmıştır. 1994 yılında Madrid'de toplanan UNESCO'nun Dünya Miras Komitesi uzmanlar toplantısının sonuç bildirgesinde ise kültür rotası kriterleri belirlenmiştir.⁸

Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan ve Avrupa Kültür Rotaları programının uygulanmasını ve standartlarını belirleyen yasal dayanak olan Kültür Yollarına ilişkin Genişletilmiş Kısmi Anlaşması'na (EPA Enlarged Partial Agreement) Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığımız 15 Ocak 2018 tarihinde taraf olmuştur. EPA, her yıl Avrupa Konseyi Kültür Yolları Bakanlar Kurulu kararına göre (CM/Res/(2013)67) belirlenen kriterleri karşılayan başvuru sahiplerine "Avrupa Konseyi Kültür Rotası" sertifikasyonu vermektedir.

I. Aeneid veya Aeneis Destanı

Latin şair Virgil'in MÖ 20-19 tarihleri arasında yazdığı 12 kitaplık 10 bin daktilik satırlık manzum destanın adı olup (Latince Aeneis), Romalı atası kabul edilecek Troyalı kahraman Aeneas'ın İtalya'ya seyahatini konu almaktaysa da eser şairin ölümüyle yarım kalmıştır. Kendisini en ünlü Latin şairi mertebesine ulaştıran bu eserde Virgil, Homeros'un İlyada ve Odysseia adlı eserlerini örnek almış, uzun seyahatin ardından Troyalıların Latinlerle mücadelesini kahramanların teke tek mücadelelerine varıncaya dek ayrıntıya girerek anlatmıştır.¹

Troya savaşıdan sağ kurtulan Aeneas, Troya'dan yeni bir yurt bulmak üzere yelken açarak Hesperia'ya giderken gemisi harpiller tarafından Epirus civarında batırılmıştır. Burada karaya çıkınca Troyalı kâhin Helenus ve Hektor'un eski karısı Andromakhe ile karşılaşmış, Helenus kendisine 30 yavrusu olan beyaz bir domuzu aramasını tavsiye etmiştir. Kahraman Sicilya'da kykloplarla karşılaşmış, bir fırtınada Kuzey Afrika sahillerin düştükten sonra Kartaca kraliçesi Dido ile aşk yaşamış, türlü maceralardan sonra İtalya'ya varmıştır. Kahraman ve yanındakiler Etrüsk ve Latinlerle amansız bir mücadeleye girerek Roma imparatorluğunun temellerini atmıştır.¹

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Romalı kimliğinin temellerini oluşturan destan, Roma'nın kurucularının geçmişini Troya'ya dayandırarak Anadolu mirasını sahiplenmiş, Doğu ile Batı'yı birleştirip barıştırarak devletin büyümesine de olumlu katkı yapmıştır. Aeneid kendi çağında öylesine sevilip, benimsenmiştir ki İmparator Augustus bile atalarının Aeneas'ın oğulları olduğunu içtenlikle inanmıştır. Aeneid'de "Pius Aenas" (merhametli Aenas) olarak bahsi geçen kahraman Homerik kahraman motifinden uzaklaşarak Roma değerlerine adapte edilmiştir. 19. Yüzyılda Avrupa'da esen milliyetçi rüzgârlar Avrupalı yazarları kendi kültürlerindeki masal, efsane ve tarihi olaylara dayanan milli destanlarını yazmaya yöneltmiş, Virgil'in Aeneid ve Homer'in İlyada destanlarını örnek almışlardır. 13. yüzyılda anonim olarak yazıya dökülen Nibelungenlied bu dönemde Almanya'da ortaya çıkarılırken Finlandiya'da Elias Lönnrot'un, Kalevala (1835–1836), Estonya'da F. R. Kreutzwald'ın Kalevipoeg (1857–1861), Letonya'da Andrejs Pumpurs'un Lačplesis (1888) adlı destanları milli şura katkıda bulunması için oluşturulmuştur.¹

II. Antandros Arkeolojik Kazısı Kısa Tarihçesi ve Coğrafi Konumu

Antandros Antik Kenti, Balıkesir ili Edremit ilçesinin Altınoluk Beldesi'nde bulunan bir Troas kentidir. Kent, Troya Savaşı'na sebep olan mitolojiye ev sahipliği yapmış İda Dağı'nın güney eteklerinde konumlanmaktadır. Mysia ve Aiolis'i Troas'a bağlayan yolu kontrol eden bir konumda yer alan kent, Kaletası Tepesi'nin zirvesinde ve batı yamaçlarında bulunmaktadır.³

Kentin kurtarma kazıları Bursa ve Balıkesir müzeleri tarafından 1991 yılında başlatılmış ve belirli aralıklarla 1995 yılına kadar sürdürülmüştür. Alanın M.Ö. 7. yy.'dan M.Ö. 2. yy.'a kadar Nekropol alanı olarak kullanıldığı yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Kentin yüzey araştırması 2000 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü tarafından yapılmıştır. 2001-2006 yılları arasında Antandros'un bilimsel kazılarını yürütmüştür.³

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

III. Antik Çağ Tarihçilerinin Antandros Hakkında Aktardığı Bilgiler

İda Dağı güney eteklerinde yer alan Antandros, antik kaynaklara göre çok farklı kökenlere dayanır. Herodotos'un bir Pelasg yerleşimi olarak söz ettiği Antandros'dan Vergilius, Phryg yerleşimi olarak bahseder. Antandros hakkında bilgi veren antik yazarlardan biri olan Strabon, Geographika adlı kitabında Antandros hakkında bilgi verirken, antik yazarlardan Alkaios'un Antandros'un bir Leleg yerleşimi olduğu, Skepsisli Demetrios'un ise bir Kilikia kuruluşu olduğu şeklindeki sözlerini aktarır. Strabon ayrıca Antandros kentinin bulunduğu coğrafya hakkında bilgi verir. Buna göre; Lekton'dan Kanaia'ya kadar olan kıyıya Adramytteion körfezi denmektedir. Bu körfezin başlangıç noktasını oluşturan burun üzerinde Gargara yer alır. Gargaradan sonra iç kısımda Antandros, bunda yukarısında Paris'in hakimlik yaptığı söylenen Aleksandreia Dağı bulunur. Ayrıca İda Dağı'ndan gelen kerestelerin pazarlandığı Aspaneus da burada yer alır. Daha sonra içinde Astyrene Artemis'i için kutsal bir alan bulunan Astyra köyüne gelinir. Astyra'nın yakınında Atinalılar tarafından kolonize edilmiş ve hem bir limanı hem de bir deniz üssüne sahip olan Adramytteion kenti yer alır. Strabon'un coğrafi referanslarının yanı sıra Stephanos Byzantion, kentin Edonis ve Kimmeris gibi yan adlara sahip olduğunu belirtir. Aristoteles, Antandros şehrine Trakialı olan Hedones adlı kişinin yerleşmesinden dolayı Hedonis, yüzyıl boyunca süren Kimmer yerleşiminden dolayı da Kimmeris adını aldığını söyler.²

IV. Gün Işığına Çıkarılan Roma Villası, Nekropol ve Surlar Hakkında Kısa Bilgi

Balıkesir Müzesi başkanlığında Ege Üniversitesi bilimsel sorumluluğunda 2001 yılında başlayan sistemli kazılarda çalışılan alanlardan biri de Nekropolis sektörüdür. Nekropolis, yerleşimin yer aldığı Kaletası tepesinin yaklaşık 400m. batısında, sahil şeridi ile ona paralel olarak uzanan tepe arasındaki yaklaşık 50m. genişliğindeki yamaç ve düzlükte yer alır. Çalışmalara Melis Sitesi'nin doğu sınırında başlanmış ve 2008 yılı itibarıyla 277 mezar tespit edilmiştir. Daha önce Bursa Müzesi tarafından gerçekleştirilen kazılarda Nekropolis'in yaklaşık 500 yıl kesintisiz kullanıldığı belirtilmiş, son dönem kazıları ile birlikte Nekropolis'in M.Ö. erken 7. yy.'dan Helenistik dönemin sonuna kadar, yani yaklaşık 700 gibi uzun bir süre kesintisiz kullanıldığı anlaşılmıştır. Nekropolis'in bu kadar uzun süre kullanılabilmesinin nedeni, gömü alanının tepenin yamaçlarında yer almasıdır. Nekropolis'in konumu, yapılan yeni gömülerin kısa sürede erozyon nedeniyle toprak altında kalmasına ve yeni gömülerin yapılmasına olanak sağlamıştır. Ancak bu durum özellikle üst tabakalarda yeni gömülerin yapılması sırasında önceki gömülerin tahribatına ve bazı mezarların birkaç kez kullanılmasına neden olmuştur.⁴

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Kentin Roma villasında kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Villanın, M.S. erken 4. yüzyılda yapıldığı, M.S. 6-7. yüzyıla kadar da birtakım tadilatlarla kullanıldığı yapılan çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Körfez manzaralı altı ana mekana sahip olan villa, Roma dönemi zenginliğini göstermektedir.³

Denize bakan muhteşem bir teras üzerinde uzanan Villa, bir iç avlu etrafında düzenlenmiş çok sayıda odadan oluşmakta ve duvarlarında muhteşem polikrom mozaikler ve fresklerle dekore edilmiştir. Alt terasta ise Villa'nın Hamamı ve sarnıçlar bulunmaktadır.

Oda 1: muhtemelen kışlık Triclinium (yemek odası). Fresklerle zenginleştirilmiş Villanın bu geniş odanın duvarlarında stilize sütunlar arasında yemek tepsileri taşıyan hizmetçiler tasvir edilmiştir. Odanın tabanları sıra dışı ve zarif bir polikrom mozaikten oluşmaktadır. Meander, dalga ve örgü motiflerle süslenmiş mozağin kenarları üçgenlerle kaplı büyük bir dairenin çerçevesi olup tam ortada büyük bir altın vazodan su içen iki kuş resmi mevcuttur.

Oda 3: Denize bakan verandaya açılan bu odanın girişi iki sütunla süslenmiştir. Opus sectile (zeminlerde mermer, taş ya da cam gibi malzemelerin özel bir şekilde kesilerek bir araya getirilmesi) tekniği ile yapılmış görkemli zemini hala bulunmakta olup duvarlarda ise mermer kaplamaların kalıntıları mevcuttur.

İki bölüme ayrılmış geometrik motifli polikrom mozaik döşeli bir soyunma odasından (apodyterium, n. 8) Hamamın girişine doğru geçilmektedir. Apodyterium'un tam ortasında mozaik tekniği ile yazılmış Yunanca bir yazıt bulunmaktadır: "Ömrün uzun olsun, ey kardeşleri seven Astarita, ey (evi) kurucunun akrabası, sonsuza kadar mutluluk içinde ol."

2001 yılından beri devam eden kazı çalışmaları ile, villanın yan yana sıralanmış altı odasının kuzeyini sınırlayan duvarın büyük bölümü açığa çıkarılmıştır. Yaklaşık 30 m. uzunluğundaki bölümü açılmış olan bu duvara kuzeyden bağlanan başka bir duvar tespit edilememiştir. Villayı kuzeyden sınırlayan bu duvarın hem ne kadar doğuya devam ettiğini anlamak ve bir üst terasa olası geçişi belirlemek, hem de 6 No.lu mekânın tamamının açılmasına yönelik olarak, villanın kuzeydoğu köşesinde kazı çalışmasına başlanmıştır. Çalışma sonrasında 6 No.lu mekânın tamamı açığa çıkarılmış ve tabanının kabaca düzeltilmiş ana kayadan ibaret olduğu anlaşılmıştır. Mekânın eşik taşı önünde gerçekleştirilen sondaj niteliğindeki çalışmada ana kayanın oyularak ince bir kanal elde edildiği görülmüştür. Söz konusu kanalın üstü devşirme mermer parçaları ile kapatılmış olması, mekân tabanındaki geç dönem tadilatını ortaya koymuştur. Bu kanal, daha önceki çalışmalarda villanın mekânlarının kuzeyden gelen taban suyu tarafından kısmen tahribat görmesi ile de ilgili olmalıdır. Villanın ilk yapım aşamasında da taban suyu dikkate alınarak mekânların altına bunun gibi küçük kanallar yapılarak suyun yaratacağı tahribatın önüne geçilmesi planlanmış olmalıdır.⁵

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

V. Kazılar Esnasında Çıkarılan Buluntuların (Sikke, Heykelcik, Seramik Ürünleri vb.) Kısa Açıklaması ve Hangi Müzede Korundukları

Antandros Antik Kentinde 1989-1995 yılları arasında Bursa Müze Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen kazılar Nekropol alanında gerçekleşmiş olup bu dönemde çıkan eserlerin tamamı Bursa Müze Müdürlüğüne götürülmüştür. Bu eserlerin Bir kısmı Bursa Müzesi depolarında korunmakta bir bölümü de Müze vitrinlerinde sergilenmektedir. 2001 yılından itibaren yapılan kazılarda çıkarılan eserler ise Balıkesir Kuva-yi Milliye Müze Müdürlüğüne getirilerek bir kısmı depoda korunmakta bir kısmı ise vitrinlerde sergilenmektedir. En yoğun eser Nekropol (mezarlık) alanından mezar hediyesi olarak çıkmakta olup çoğunluğu pişmiş toprak olan bu eserler, M.Ö 4. Ve 5. Yüzyıla tarihlenen figürinler, koku şişeleri, takı parçaları sikkeler ve mezar kalıntılarıdır.

VI. Antandros Antik Kenti tarihi

Kentin lokalizasyonuna yönelik ilk çalışmalar 1842 yılında bölgeyi ziyaret eden H. Kiepert tarafından yapılmıştır. Kiepert, Avcılar köyünde bulduğunu bir yazıttan hareketle kentin yerini belirlemiştir. Kiepert, 1881 yılında Fabricius ile birlikte bir önceki seferle aynı güzergâh üzerinde bölgeyi ikinci ziyaretinde Antandros isminin geçtiği ikinci bir yazıtta daha rastlar ve kentin lokalizasyonu konusunda görüşlerinin doğruluğunu kanıtlanmış olur. Söz konusu yazıt daha sonra Schliemann tarafından da görülmüştür. Antandros daha sonraları J.M. Cook tarafından biri 1959, diğeri 1968 olmak üzere iki kere ziyaret edilmiştir. Cook, araştırmaları neticesinde yerleşimin tepenin batı yamaçlarında bulunduğunu belirtmiştir. Nekropolisin belirlenmesine ilişkin ilk çalışmalar ise Leaf tarafından gerçekleştirilmiştir. Antandros'un yer aldığı Kaletaşı tepesinin batı bölümünde bazı mezarların tarla sahibi köylüler tarafından açıldığını öğrenen Leaf, kentin Nekropolisinin bu alanda olduğuna kanaat getirmiştir. 1989 yılında bölgenin imara açılmasıyla başlayan inşaa faaliyetleri sırasında bugün Melis Sitesi'nin yer aldığı alanda mezarlara rastlanmış ve 1991–1995 yılları arasında aralıklarla Bursa Müzesi tarafından kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar, Nekropolisin M.Ö. 7. Y.Ydan M.Ö. 2. Y.Ya kadar kesintisiz bir kullanıma sahip olduğunu ortaya koymuştur. ⁴

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

VII. Antandros Antik Kenti'nin Tanınırlığının Önemi, Ona Bağlı Projeler (Aeneas Kültür Rotası) ve T.C. Kamu Kurumlarının Antik Kente Verdiği Destek

Aeneas Rotası'nın büyük bölümü deniz yolcuğu şeklinde tamamlanmaya uygundur. Rotanın neredeyse 3/2'si Anadolu topraklarının dışında yer alsa da temanın ana vatani Troia ve Antandros antik kentleridir. Kahramanın Anadolu topraklarında kat ettiği yol ve gemilerin inşası boyunca zaman geçirdiği bölge Ege denizinin en kuzeyinde yer alan Edremit Körfezidir. Çanakkale ve Balıkesir il sınırları içerisinde yer alan körfez antik dönemde Troas, Mysia ve Aiolis bölgelerinin kesişim noktalarında yer almaktadır. Ege Denizi'nin en kuzeyinde bulunan körfezin günümüzde sınırları, kuzeyde Bababurnu, antik dönem adı ile Lekton olarak anılan burun, güneyde ise Ayvalık ilçesine bağlı adalardan biri olan, Büyük Maden Adası, antik dönem adı ile Hekatomnos Adaları'nın parçası Pyrgos ile sınırlanmaktadır. Belirtilen coğrafi alan yaklaşık 80 km. uzunluğa ve 30 km. genişliğe denk gelen oldukça geniş bir coğrafyadır. Bölge iç kesimlerde kuzey ve kuzeydoğuda Kaz Dağı (İda Dağı) ile güney ve güneydoğuda Madra Dağı (Pindaros Dağı) ile sınırlanmaktadır. ⁶

Avrupa Konseyi uluslararası anlaşmalar ve şartlarına göre hazırlanan başvuru dosyasında projede bulunan Yunanistan, Tunus, Arnavutluk ve İtalya'nın belediye ve yerel kurumları ile yapılan verimli iş birliği sonucunda Avrupa Konseyi'nin tesciline hak kazandı. Avrupa Konseyi'nin 40 tescilli Kültür Rotası arasında Türkiye'den ilk kültür rotası kazandırılmış oldu. Projenin resmi paydaşları Balıkesir Valiliği, Balıkesir İl Kültür Müdürlüğü, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Edremit Belediyesi, Çanakkale Belediyesi, Güney Marmara Kalkınma Ajansı, Troya Arkeolojik Müzesi, Balıkesir Üniversitesi, 18 Mart Çanakkale Üniversitesi ve Çanakkale Bölgesel Turist Rehberleri Odası (ÇARO) projeye destek sunmuşlardır.

Kaynakça

1. Özhan ÖZTÜRK, 2016, Dünya Mitolojisi, Nika Yayınları, Ankara
2. Aytekin ÜNEY, 2009, Antandros Örneğinde Podyumlu Mezarlar Ve Mezarlık Yapıları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
3. Hasret YILDIRIM ULUSOY, Sultan Nazmiye KILIÇ, Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT (2020). Antandros Antik Kenti'nin Kültür Turizmine Kazandırılması: Nitel Bir Araştırma, Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(3): 1689-1706.
4. Kahraman YAĞIZ, 2009, Antandros Nekropolisi ve Helenistik Dönem Mezar Tipleri, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (2)
5. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, 4. Cilt 39 – 61
6. Aslı SAKA, 2017, Yeni Bir Kültür Yolu: Aeneas'ın Rotası, International Journal of Contemporary Tourism Research 1, 38 – 47
7. Sevgi ÖZTÜRK, Öznuş İŞINKARALAR, Dilara YILMAZ, Meltem İHTİYAR, 2020, Koruma Yaklaşımı Olarak Tarihi Bir Güzergâhın Kültür Rotasına Dönüştürülmesi: Kastamonu Örneği, Turizm Araştırma Dergisi, 9 (2), 144 – 159
8. Seyfullah GÜL, Ali YILMAZ, 2020, Yerel Kalkınmanın Bir Aracı Olarak Kültür Turizmi ve Kültür Rotaları: Vezirköprü Yöresi Örneği, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 8 (3), 1855-1879

“Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Aeneas Rotası Derneği sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.”

